

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การนำหลักสูตรไปใช้ให้ได้ดี ซึ่งหมายถึงความถึงความสามารถสร้างผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น รวมทั้งมีความรู้ความสามารถอื่น ๆ ความจุหมายของหลักสูตรนั้น ขึ้นอยู่กับโรงเรียนและครูเป็นส่วนใหญ่ โดยทั่วไปแล้วครูผู้สอนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการนำหลักสูตรไปใช้ เพราะครูย่อมต้องใช้วิธีการสอนต่าง ๆ ในการสอนเนื้อหาวิชาที่ตนรับผิดชอบ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความสามารถดังกล่าว ในเรื่องเกี่ยวข้องกับบทบาทการสอนของครู หลักสูตรมัธยมศึกษาฉบับปัจจุบันได้กำหนดให้ครูสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการวางแผนกิจกรรม เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาทเป็นผู้กระทำ และครูเป็นผู้ดูแลช่วยเหลือ แนะนำ เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ครูเป็นผู้สร้างบรรยากาศของห้องเรียน ด้วยวิธีการส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม¹ เสริมศรี ไชยสร ได้สรุปไว้ทำนองเดียวกันว่า ครูผู้สอนจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้และศึกษาเกี่ยวกับการปรับปรุงบรรยากาศในห้องเรียน ให้เป็นบรรยากาศที่เน้นทั้งด้านความรู้ ความคิด และความรู้สึกละของนักเรียนให้นักเรียนได้ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีอิสระ มีส่วนร่วมอย่างธรรมชาติ ให้

¹ศึกษาธิการ, กระทรวง แนวการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ฉบับปรับปรุง (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์ 2522) หน้า 4-8

ผู้เรียนรู้สึกว่าเป็นที่ยอมรับและผู้อื่นมองเห็นคุณค่าของตน²

ถึงแม้ว่ารายงานการติดตามและแนะนำการใช้หลักสูตร ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 จะแสดงว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่ ยังไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอน ครูยังเป็นผู้ศูนย์กลางการเรียนการสอน แสดงบทบาทของตนในฐานะผู้ป้อนวิชาความรู้ให้นักเรียนและนักเรียนเป็นผู้รับ เท่านั้น³ แต่ผู้วิจัยเชื่อเป็นอย่างยิ่งว่า เรายังมีครูสาขาวิชาต่าง ๆ ในโรงเรียนหลายแห่ง ที่สามารถสอนได้ดี คือ สอนได้ตามจุดประสงค์ส่วนใหญ่ของหลักสูตร ครูเหล่านี้ย่อมต้องสอนโดยใช้วิธีการและกลวิธีสอนหลายหลาก ตามความสนใจและความถนัดของแต่ละคน นอกจากนั้น แต่ละโรงเรียนย่อมมีสภาพความพร้อมของผู้เรียนและสภาพความพร้อมของโรงเรียนต่างกัน ทำให้ครูเหล่านี้มีโอกาสรื้อเริ่มและสร้างสรรค์วิธีการสอนและกลวิธีสอนแปลกใหม่ออกมาเรื่อย ๆ ซึ่งน่าจะก่อให้เกิดการศึกษาย่างจริงจัง ถึงลักษณะวิธีสอนและกลวิธีสอนซึ่งครูเหล่านั้นใช้เพื่อจะได้เป็นแนวทางสำหรับพัฒนาการเรียนการสอนต่อไป

วิชาที่ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมการสอนของครูผู้สอน ได้แก่ วิชาสังคมศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยเป็นศึกษานิเทศก์วิชาสังคมศึกษา มีหน้าที่โดยตรงในการช่วยครูพัฒนาและเพิ่มสมรรถภาพการสอนสังคมศึกษา ยิ่งไปกว่านั้นวิชาสังคมศึกษายังเป็นวิชาที่สำคัญวิชาหนึ่ง ในการสร้างเสริมความรู้ ทักษะ และคุณสมบัตินานประการ ซึ่งถือว่าจำเป็นสำหรับความเป็นพลเมืองดี ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

² เสริมศรี ไชยสร หลักและวิธีสอน (เชียงใหม่ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2527) หน้า 117

³ แผนงาน, กอง, กรมสามัญศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ ปัญหาและความต้องการในเรื่องการนิเทศ (กรุงเทพมหานคร : 2528) หน้า 6

ความมั่นคงปลอดภัยของชาติ การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และสำหรับการสร้างสรรค์สังคมในต่าง ๆ อย่างไรก็ตามลักษณะของหลักสูตรสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายฉบับปัจจุบัน ก่อนข้างยากสำหรับครูผู้สอน ที่จะนำไปใช้สอนในห้องเรียน ทั้งนี้เพราะนอกจากจะกำหนดจุดประสงค์ที่มุ่งพัฒนาคุณสมบัติของผู้เรียน ให้เป็นพลเมืองดีไว้อย่างกว้างขวาง ครอบคลุมจุดหมายของหลักสูตรโดยส่วนรวมทุกประการแล้ว เนื้อหาของหลักสูตรสังคมศึกษายังเป็นเนื้อหาที่มาจากวิชาต่าง ๆ หลายวิชา เช่น วิชารัฐศาสตร์ จริยศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ กฎหมาย ประวัติศาสตร์และสังคมศาสตร์ เป็นต้น นอกจากนั้นผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนี้จักเป็นผู้เรียนที่มีและสามารถใช้สติปัญญา ความคิด ในเชิงเหตุผลและนามธรรมได้ รวมทั้งมักมีความสนใจในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตนเองและสังคมส่วนรวมเป็นอย่างยิ่งด้วย ด้วยเหตุผลต่าง ๆ เหล่านี้ น่าจะทำให้ครูผู้สอนจำเป็นต้องใช้วิธีการและกลวิธีสอนหลายวิธี ในอันที่จะสอนให้เหมาะสมกับความสนใจ ระดับสติปัญญา ความสามารถในการคิดของผู้เรียน และเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา เพื่อนำผู้เรียนให้บรรลุจุดประสงค์ที่กว้างขวาง ครอบคลุมการสอนโดยยึดหนังสือแบบเรียน คำว่า เป็นคัมภีร์ตามวิธีสอนแบบเดิมนั้น ย่อมไม่ใช่วิธีการที่พึงประสงค์สำหรับครูสังคมศึกษา

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจอย่างยิ่ง ที่จะศึกษาถึงลักษณะของวิธีการและกลวิธีสอนของครูสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่ได้รับการยอมรับว่าสอนดี ในโรงเรียนมัธยมศึกษาของจังหวัดเชียงใหม่ เขตการศึกษา 8 ซึ่งเป็นท้องถิ่นที่ผู้วิจัยรับผิดชอบ เพื่อได้ข้อมูลเป็นแนวทางในการนิเทศการเรียนการสอน ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ

1. เพื่อค้นหาวิธีสอนต่าง ๆ ที่ครูสังคมศึกษา ซึ่งได้รับการยอมรับว่าสอนดี ใช้เป็นส่วนใหญ่

2. เพื่อจำแนกกลวิธีสอนที่ครูสังกมศึกษา ซึ่งได้รับการยอมรับว่าสอนดี ใช้อยู่ในวิธีสอนแต่ละวิธี

3. เพื่อศึกษากลวิธีสอนที่ครูสังกมศึกษา ซึ่งได้รับการยอมรับว่าสอนดี ใช้อยู่ในการส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย

4. เพื่อศึกษากลวิธีที่ครูสังกมศึกษา ซึ่งได้รับการยอมรับว่าสอนดี ใช้อยู่ในการส่งเสริมบรรยากาศในการเรียน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ให้ความคิดเกี่ยวกับการออกแบบหลักสูตรการสอนสังกมศึกษา ระดับห้องเรียนในลักษณะต่าง ๆ

2. ครูผู้สอนกลุ่มวิชาสังกมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ได้แนวทางในการจัดการเรียนการสอน

3. ครูผู้สอนกลุ่มวิชาสังกมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ได้แนวทางในการปรับปรุงพัฒนา และเพิ่มเติมสมรรถวิสัยในการสอนของตน

4. กลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ และหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 8 ได้ข้อมูลเป็นแนวทางในการนิเทศ และสร้างเกณฑ์มาตรฐานในการประเมินทักษะในการสอนของครูสังกมศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาเฉพาะการสอนในวิชาบังคับและวิชาเลือกสังกมศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และมุ่งเน้นศึกษาวิธีการสอนและกลวิธีสอนเท่านั้น

2. ศึกษาเฉพาะพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในห้องเรียน ในคาบเวลาเรียนเท่านั้น มิได้คำนึงถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. วิธีการสอน หมายถึง แนวทางที่ครูใช้ในการพยายามที่จะพัฒนาพฤติกรรม การเรียนรู้ของผู้เรียน แนวทางต่าง ๆ เหล่านี้ ทั้งอยู่บนรากฐานหรือมีหลักการทาง ปรัชญาและจิตวิทยาสนับสนุน วิธีการสอน 1 วิธี มักเกี่ยวข้องกับกลวิธีสอนหลาย ๆ อย่าง
2. กลวิธีสอน หมายถึง พฤติกรรมต่าง ๆ ที่ครูแสดงออกในห้องเรียน เพื่อให้ บรรลุจุดมุ่งหมายของวิธีการสอนหนึ่ง ๆ เช่น การใช้คำถามประเภทต่าง ๆ การอธิบาย การเสริมกำลังใจ เป็นต้น
3. ครูสังคมนักศึกษาที่ได้รับการยอมรับว่าสอนดี หมายถึง ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่เพื่อนครูในหมวดสังคมศึกษาโรงเรียนเดียวกัน เห็นว่า เป็นผู้ที่มีวิธีการและมีกลวิธีสอนที่สามารถสร้างเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ เป็นอย่างดี
4. พฤติกรรมการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย หมายถึง พฤติกรรมด้านความรู้-ความกึก ที่เกิดขึ้นจากการใช้สติปัญญา จำแนกโดยฮิธแนวของเบนจามิน เอส บลูม และคณะ (Benjamin S. Bloom and Others)⁴ แบ่งเป็น 6 ชั้น คือ
 - 4.1. ความรู้-ความจำ คือ ความสามารถในการรักษาไว้ซึ่งเรื่องราว และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับรู้มา
 - 4.2. ความเข้าใจ คือ ความสามารถในการแปลความ ตีความ ขยายความ ในเรื่องราวเหตุการณ์ต่าง ๆ หรือหาข้อในสิ่งที่มีได้ระบุไว้อย่างชัดเจน
 - 4.3. การนำไปใช้ คือ ความสามารถในการนำประสบการณ์และความรู้ที่ ได้รับมาไปแก้ปัญหา หรือประยุกต์ในชีวิตประจำวัน

⁴ Benjamin S. Bloom and Others, Taxonomy of Educational Objectives.
Handbook I : Cognitive Domain (N.Y.: David McKay, Co., 1956) p.201-207

4.4. การวิเคราะห์ คือ ความสามารถในการแยกแยะ หาความสัมพันธ์
เกี่ยวโยง หาความสำคัญ หลักการ ทฤษฎีของเรื่องราวและเหตุการณ์

4.5. การสังเคราะห์ คือ ความสามารถในการรวบรวม ผสมผสาน
จัดระเบียบ จัดโครงสร้างใหม่ วางแผน ริเริ่มสร้างสรรค์ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

4.6. การประเมินค่า คือ ความสามารถในการตัดสิน ตีราคา วิจัย
ประเมินคุณภาพของสิ่งที่ได้พบเห็นและตัดสินว่าดีหรือไม่ดี เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม

5. พฤติกรรมการเรียนรู้ด้านจิตพิสัย หมายถึง พฤติกรรมด้านคุณลักษณะ-
ความรู้สึก เป็นพฤติกรรมที่บ่งบอกความสนใจ ค่านิยม และลักษณะนิสัย จำแนกโดยยึด
ตามแนวของแครธวอล (Krathwohl and Others) ⁵ แบ่งเป็น 5 ชั้น คือ

5.1. การรับรู้ คือ ความรู้สึกฉับไวต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ ความสนใจ ความตั้งใจ

5.2. การตอบสนอง คือ การแสดงอาการสนองตอบต่อสิ่งเร้าด้วยความ
ยินยอม เต็มใจ พอใจ มีส่วนร่วม เข้ามามีบทบาท เชื่อฟัง ทำตาม

5.3. การเห็นคุณค่า คือ การแสดงออกซึ่งความรู้สึก ในการมีส่วนร่วมต่อ
สิ่งต่าง ๆ ตั้งแต่การนิยมชมชอบ เชื่อถือ สรรพาคือสิ่งนั้น สนับสนุน อาสา เต็มใจ ปฏิบัติ
ในสิ่งที่เห็นคุณค่า เห็นงาม ค่อด้าน กัดก้านในสิ่งที่ไม่เห็นด้วย ให้ความสำคัญในการปฏิบัติ
เหลือเฟือ ชื่นชม

5.4. การจัดระบบคุณค่า คือ การสร้างความคิด นำเอาสิ่งที่เห็นคุณค่าเห็นงาม
มาจัดผสมผสานกัน สร้างเป็นค่านิยม ปรัชญาชีวิตหรือจุดยืนของตน

5.5. การสร้างลักษณะนิสัย คือ การจัดคุณค่าที่มีอยู่ ให้เป็นระบบ แล้ว
ยึดถือปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ จนเกิดเป็นนิสัยประจำตัวของบุคคล

⁵David R. Krathwohl and Others, Taxonomy of Educational Objectives. Handbook II : Affective Domain, (N.Y. : David McKay, Co., 1964) p.176-185

6. พฤติกรรมการเรียนรู้ด้านทักษะพิสัย หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกที่เกี่ยวกับทักษะการเคลื่อนไหวด้วยส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย จำแนกโดยฮิคแนวของแฮนนาและไมเคิลลิส (Hannah & Michaelis)⁶ แบ่งเป็น 5 ชั้น คือ

6.1. การเลียนแบบ คือ การทำตามทีละขั้น ๆ ไปตามที่แสดงให้ดู อาจมีการช่วยเหลือในกรณีที่ให้ปฏิบัติ

6.2. การทำโดยฮิคแนว คือ การทำด้วยตนเอง โดยมีกาบอกแนวให้คำชี้แจงหรือพบทวนการปฏิบัติให้ก่อน ผู้ปฏิบัติอาจทำโดยลองผิดลองถูกด้วยตนเอง อาจจะซ้ำไม่ถูกต้องที่เคียวในตอนแรก

6.3. การทำด้วยความชำนาญ คือ การทำได้อย่างถูกต้อง แม่นยำ รวดเร็ว โดยไม่มีการช่วยเหลือ ไม่มีการชี้แจงหรือแนะนำ หรือทำให้ดูก่อน ไม่มีการให้รูปรูปแบบใด ๆ เพียงแต่กำหนดเรื่อง หรือบอกให้ทราบว่าให้ทำอะไร

6.4. การทำในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ คือ การทำในสถานการณ์ต่าง ๆ สถานการณ์ใหม่หรืออื่น ๆ ที่นอกเหนือจากที่เคยปฏิบัติมาแล้ว ได้ด้วยความถูกต้อง ในเวลาที่เหมาะสมโดยไม่มีการช่วยเหลือ การแนะนำขั้นคอนกระบวนกรหรือการปฏิบัติใด ๆ จากผู้อื่น

6.5. การแก้ปัญหาได้โดยฉับพลัน คือ การทำเพื่อแก้ไข ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ขยาย ยึดหยุ่นหรือสอศแทรกสิ่งใหม่เข้าไปกับทักษะที่มีมาหรือทำมาก่อน เพื่อแก้ปัญหาในทันทีทันใดโดยฉับพลัน

⁶ เฝียน ไชยสร "การเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้และการวัดผลทางจิตพิสัย" (เอกสารอัครสำเนา) 2529 หน้า 2 อ้างมาจาก Hannah and Michaelis, A Comprehensive Framework for Instructional Objectives. (Mass.: Addison-Wesley Publishing Co., 1977)

7. บรรณาการในการเรียน หมายถึง สภาพการเรียนการสอนที่สร้าง
เจตคติที่ดีต่อการเรียนในวิชานั้น ทำให้นักเรียนเกิดความตั้งใจเรียน อยากรู้ อยากเรียน
กระตือรือร้น ความรู้สึกอบอุ่น รู้สึกเป็นกันเองกับเพื่อนและครู ซึ่งเป็นสภาพที่ส่งเสริมและ
สนับสนุนการเรียนรู้ความรู้ทางพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ที่เกิดจากการสอนเนื้อหาในแต่ละ
เรื่อง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved